

Finanțat de
Uniunea Europeană

STUDIU privind evoluția procesului de Bugetare Participativă în regiunea de Nord a Republicii Moldova

AO "Caroma Nord", 2024

„SOCIETATEA CIVILĂ PENTRU INTEGRAREA EUROPEANĂ”

Proiectul este finanțat de Uniunea Europeană și cofinanțat de Fundația „Friedrich Ebert”

www.euromonitor.md

Notă de limitare a responsabilității

Această publicație a fost produsă cu suportul financiar al Uniunii Europene și Fundației „Friedrich Ebert” (FES). Conținutul acesteia reprezintă responsabilitatea exclusivă a proiectului „Societatea Civilă pentru Integrare Europeană”, finanțat de Uniunea Europeană și cofinanțat de Fundația „Friedrich Ebert”. Conținutul publicației aparține autorilor și nu reflectă în mod neapărat viziunea Uniunii Europene și Fundației „Friedrich Ebert” (FES). Responsabilitatea exclusivă pentru concluziile și informațiile incluse în acest raport o poartă AO „Caroma Nord”.

Finanțat de
Uniunea Europeană

CUPRINS

Abrevieri	4
Introducere	5
Bugetarea participativă - esența	5
Noțiuni relevante	6
Scurt istoric. Evoluții ale Bugetării Participative	7
Bugetarea Participativă în Moldova	8
Bugetarea Participativă în municipiul Chișinău	10
Bugetarea Participativă în regiunea de Nord a Republicii Moldova	11
Bugetarea Participativă în municipiul Bălți	12
Bugetarea Participativă în orașul Drochia	15
Bugetarea Participativă în orașul Florești	16
Bugetarea Participativă în orașul Sîngerei	19
Bugetarea Participativă în orașul Rîșcani	20
Metodologia studiului privind evoluția Bugetării Participative	21
Reflectarea procesului de Bugetare Participativă în mass media	22
CONSTATĂRI, RECOMANDĂRI	23
CONSTATĂRI	23
RECOMANDĂRI	24

Abrevieri

APL	Autoritate Publică Locală
APC	Autoritate Publică Centrală
BC	Buget Civil
BIC	Bugetul Inițiativelor Civice
BS	Bugetul de stat
BP	Bugetare Participativă
CO	Consiliul Orășenesc
CoL	Coaliție Locală
CL	Consiliul Local
MF	Ministerul Finanțelor
ONG	Organizație Non Guvernamentală
OSC	Organizații ale Societății Civile

Finanțat de
Uniunea Europeană

Introducere

Sporirea **transparenței** și a deschiderii Administrațiilor Publice Locale (APL) din Republica Moldova (RM) în vederea creșterii rolului și a implicării cetățenilor în procesele de decizie de la nivel local reprezintă o prioritate prestabilită în Agenda de Asociere (AA) a RM cu Uniunea Europeană (UE). Instrumentul principal de implementare a Acordului de Asociere îl constituie AA negociată cu Comisia Europeană, ce include „efectuarea unei analize a impactului configurației administrației publice locale asupra intereselor cetățenilor. Dezvoltarea unor modalități de consolidare a democrației, cu scopul de a asigura participarea efectivă a cetățenilor și de a îmbunătăți furnizarea de servicii la nivel local către cetățeni, inclusiv prin explorarea opțiunilor pentru o reformă administrativă teritorială — crearea de pachete stimulente pentru facilitarea fuziunii voluntare și a dezvoltării socioeconomice la nivel local”, Legea 273/113¹. Participarea civică este unul din elementele de bază ale culturii guvernării deschise, contribuind la creșterea nivelului de transparență, responsabilitate și eficiență a guvernării². Acest concept se bazează pe ideea că cetățenii trebuie să aibă acces la informații publice, să le înțeleagă și să contribuie la procesul decizional, să monitorizeze și să evalueze deciziile și acțiunile autorităților.

Unul din multiplele instrumente de participare și implicare efectivă a cetățenilor în administrarea și dezvoltarea localității este Bugetarea Participativă (BP), numită și Bugetul Civil/Civic sau Bugetul Inițiativelor Publice. Acest lucru este marcat prin faptul, că deciziile definitive privind implementarea proiectelor la nivel local (micro-local) sunt în totalitate luate de cetățeni. Astfel, administrațiile locale pot alocă o parte a bugetului de investiții pentru proiecte propuse și votate direct de cetățeni, la nivel de oraș, cartier, mahala, școală etc.

Se poate spune că BP este o parte componentă a principiului de Bugetare bazată pe programe (BBP), care se fundamentează pe alocarea resurselor bugetare în programe/proiecte conform planificării și stabilirii priorităților, subliniind conexiunile dintre resursele bugetare și rezultatele, care urmează a fi obținute. BBP devine un instrument de consolidare a responsabilității autorităților în procesul de cheltuire a resurselor și obținerea de **performanțe apreciable**.

Primele analize arată că locuitorii localităților din Moldova doresc și aleg să contribuie la dezvoltarea comunităților din care provin, a mediului în care locuiesc și activează, prin diverse modalități (donații, atragere de investiții, proiecte etc.) inclusiv și prin proiecte BP. Această formă de bugetare le permite oamenilor să formeze grupuri de inițiativă și să participe cu diverse proiecte finanțate din bugetul local, fiind conștienți și de contribuțiile proprii prin co-finanțare. Remarcabil este faptul că prin programele de BP sporește nivelul de participare multilateral, ce se exprimă prin comunicare consecventă între cetățeni și reprezentanții APL, între cetățeni care se unesc în grupuri, echipe, inclusiv și în cadrul campaniilor de promovare și de votare a proiectelor.

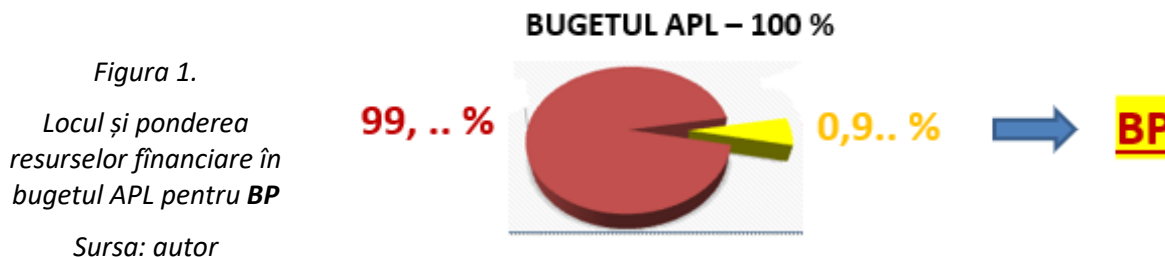
Bugetarea participativă - esența

Bugetarea participativă reprezintă o practică utilizată de administrațiile locale pentru a încuraja participarea cetățenilor la procesul de decizie prin identificarea unor nevoi ale comunității și alocarea unei sume sau a unui procent din bugetul local pentru rezolvarea acestora (fig. 1). Cetățenii, grupurile civice

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22022D1997&from=EN>

² Ghid, Participarea civică în procesul bugetar <https://www.euromonitor.md/publicatii/ghid-participarea-civica-în-procesul-bugetar/>

pot depune proiecte în limitele bugetelor pentru BP și tematicilor alese sau stabilite de Consiliile Locale (CL), ce sunt apoi supuse **votului** public și ulterior implementate.

Pentru implementarea BP la nivel local, sunt necesare câteva componente principale precum:

- Voința autorităților de a aloca mijloace financiare pentru BP, pe de o parte și voința cetățenilor de implicare, de altă parte;
- Existența unui grup de cetățeni (Coaliție Locală (CoL), Comitet Cetățenesc (CC) etc.) ca forme de informare și reprezentare a interesului cetățenilor din localitate;
- Încadrare legală a procesului de BP (Regulament aprobat de CL, Regulament al CoL, persoana responsabilă din partea autorităților);
- Campanii de informare & Transparența procesului;
- Procedură simplă și corectă de **vot** a cetățenilor;
- Monitorizarea și raportarea procesului;
- Celebrarea (gala proiectelor) la finalul ciclului de implementare.

În mai multe surse se menționează că procedura de BP nu are o formă standardizată de aplicare, dar analizele arată că BP se bucură de succes atunci când procedura de aplicare și implementare este simplă, are încadrare legală și este maximal transparentă.

Noțiuni relevante

Bugetarea participativă – proces prin care cetățenii sunt încurajați să identifice și să semnalizeze neajunsurile comunității, iar apoi să propună rezolvări ale acestora prin propunerea de soluții sub formă de proiecte la nivel local (micro-local).

La I-a etapă se aprobă mijloace financiare în bugetul localității (sat, comună, oraș, municipiu).

La a II-a etapă se organizează concursul, pentru propunerile de proiecte propuse de cetățeni, validate de autoritatea locală, după care sunt supuse unui proces de votare, prin care se va asigura reprezentativitatea rezultatelor, fiind decisă finanțarea unui anumit număr de proiecte.

Coaliție locală (comitet cetățenesc) – alianță formală, dar deschisă din cetățenii localității, care este coordonată de un secretar, având scopul de a focaliza eforturile cetățenilor către îmbunătățirea guvernantei autorităților.

Inițiative civice (proiecte) – propuneri inițiate de cetățenii localității în scopul rezolvării unor probleme curente în comunitate.

Contribuții – mijloace sub formă de bani sau/ori sub altă formă de la persoane juridice sau fizice.

Regulament al programului de BP – actul aprobat de CL, ce reglementează integral procesul de BP. Odată aprobat se poate menționa, că localitatea are acoperire legală și durabilitate pentru implementarea programului de BP.

Finanțat de
Uniunea Europeană

Procesul de BP **nu are un standard/format fix**, însă în principal include trei etape:

- **Prima etapă** constă în stabilirea parametrilor de funcționare a programului (identificarea tematicilor, tipul proiectelor, cum se votează, rolul inițiatorilor în procesul de implementare, procesul de consultare). Aici, de multe ori, administrațiile locale lucrează cu CoL sau ONG-urile din comunitate;
- **A doua etapă** include lansarea propriu-zisă a programului, verificarea eligibilității și inițierea procesului de vot public și de alegere a proiectelor pentru implementare;
- **A treia etapă** constă în implementarea efectivă a proiectelor și monitorizarea procesului de către administrație și cetățeni.

BP este un instrument cheie pentru a crește gradul de participare, corespunzător, a aduce cetățenii mai aproape de procesul de decizie la nivel local. Prin proiectele de BP, cetățenii sunt implicați direct în activități de administrare a unor investiții la nivel local, totodată pot fi identificate noi nevoi, rezolvarea cărora răspund direct grupurilor de cetățeni din comunitate. Conceptul funcționează la nivel de municipiu, oraș, comună, sat, cartier, mahala, școală etc.

Scurt istoric. Evoluții ale Bugetării Participative

Bugetarea participativă a fost implementată pentru prima dată în orașul brazilian Porto Alegre în 1989. Inițial, aceasta a fost ca o metodă de a face față dezvoltării rapide a orașului, creșterii inegalităților sociale, precum și pentru a lupta împotriva corupției sau clientelismului la nivel local. Experimentul a fost unul de succes, cu alocări substanțiale în anii următori, participare în creștere a cetățenilor și rezultate semnificative (*conform unei analize a Băncii Mondiale, în 1996, la 9 ani de la implementarea bugetării participative, racordarea la serviciile de canalizare și apă în oraș trecuse de la 75 la 98 la sută, numărul de școli crescuse de 4 ori, iar alocarea bugetară pentru sănătate și educație se mărise de la 13% la 40%. Importantă constatare - gradul de participare a crescut de la 10 000 de cetățeni la 40 000, semn că încrederea în administrația publică a crescut semnificativ*)³.

În UE BP a apărut pentru prima dată în anul 2001 în municipalități de dimensiuni medii din Franța, Italia și Spania. Conceptul s-a extins destul de rapid, implementându-se în 2005 în peste 55 de municipalități europene, ajungând la 1300 în 2012. Practica BP a fost analizată la nivel european, astfel, într-o rezoluție aprobată de Parlamentul European în iulie 2021, a fost propusă introducerea **bugetării participative la nivel european**.

Conceptul de Budget participativ la Paris a fost adoptat în 2014, odată cu alegerea primarului Anne Hidalgo⁴. Cu un început timid, numai 40.000 de voturi înregistrate și 9 proiecte votate, programul a crescut în popularitate cu fiecare ediție, iar în prezent orașul **deține cel mai mare buget participativ din lume, 82 de milioane de euro**, circa 5% din bugetul de investiții al orașului. De la începutul inițiativei, au fost adoptate 3,070 de proiecte, iar în cadrul ediției 2022 s-au înregistrat 215417 voturi. Un număr de 62 proiecte au fost alese pentru implementare. Astfel BP în Paris este considerat un adevărat **exercițiu democratic de guvernare locală**. Numărul mare de participanți la procesul de BP se datorează **inclusiv**

³ <https://policycommons.net/artifacts/3836877/bugetarea-participativa-in-bucuresti/4642715/>

⁴ <https://lanetscouade.com/picks/grand-prix-de-l-innovation-digitale-pour-le-budget-participatif-de-la-ville-de-paris/>

Finanțat de
Uniunea Europeană

procedurii simplificate de votare. Propunerile de proiecte pot fi **votate de parizieni atât online, cât și la diverse centre de vot instalate în piețele, parcurile, sau școlile orașului.** Drept exemplu, pentru bugetul participativ al arondisment-ului (diviziune teritorială) nr. 10 din anul 2022, primăria a pus la dispoziție 5 urne permanente și 42 urne temporare. În promovarea constantă a programului de BP, se organizează diverse workshop-uri, reuniuni sau ateliere tematice (“ateliers d’ideation”) pentru a atrage cât mai multe proiecte și voturi. În procesul de aprobare a proiectelor, sunt organizate așa-numitele “ateliers de concentration”, în cadrul cărora se realizează eventuale fuziuni de proiecte similare. În cazul în care proiectul unui cetățean este refuzat, acesta primește o explicație personalizată prin care i se explică motivele pentru care propunerea sa nu a mers mai departe.

Începând în 2014, programul Budzet Partycypacyjny în Varșovia este în prezent unul dintre cele mai mari din Uniunea Europeană raportat la numărul de locuitori. Astfel, doar în cadrul ediției 2022, au fost aprobate pentru implementare **326 de proiecte**, pentru care s-a alocat un buget de 21 milioane de euro (101 milioane PLN). Polonia este una dintre țările ce a **reglementat prin LEGE bugetarea participativă** și a **impus** adoptarea acesteia de către administrațiile locale⁵. A fost adoptată și se implementează în toate cele 18 sectoare ale capitalei.

În România BP a fost pilotată în Cluj Napoca, în 2013, prin lansarea unui proiect pilot de 4 milioane EURO în cartierul Mănăstur, astfel Clujul a devenit primul oraș cu BP în România⁶. În 2015, a fost implementat un buget participativ pentru tineri în valoare de 100,000 EURO. Programul de BP al Clujului a fost unul din cele mai ambițioase la nivel european, însă în ultimii ani s-a văzut o scădere a entuziasmului populației, fapt reflectat de reducerea numărului de voturi înregistrate. Implementarea **greoaie a proiectelor** de către primărie a contribuit semnificativ la scăderea entuziasmului.

În **București** trei primării de sector și Primăria Capitalei au desfășurat programe de BP în perioada 2020-2022, dar nici o primărie nu a reușit continuitatea în fiecare dintre cei trei ani consecutivi, iar rezultatele sunt încă modeste⁷. Simpla analiză arată că procesul de BP nu este unul durabil.

Bugetarea Participativă în Moldova

Bugetarea participativă în Moldova este un rezultat al acțiunilor de transfer de bune practici din diverse țări, cu precădere din Polonia, România, Țările Baltice etc. Un rol esențial în promovarea proceselor de implicare a cetățenilor, inclusiv al programului de BP îl are societatea civilă prin Organizații ale Societății Civile (OSC). Primele încercări privind implementarea procesului de BP au fost promovate și realizate prin proiecte finanțate de diverși donatori (UE, ambasade etc.) la nivel național, regional și local.

Printre proiectele cu impact semnificativ, ce se caracterizează prin scara implementării, metodologia și numărul de beneficiari direcți este **proiectul „Informează, abilitază și acționează! Societatea civilă pentru o mai bună guvernare bugetară în Moldova”**, având **Obiectivul general-** să sporească implicarea societății civile la nivel local și să crească transparența, eficiența și eficacitatea proceselor de elaborare și

⁵ https://www.participativni-rozpocet.cz/wp-content/uploads/2019/03/REPORT_WARSAW-PB-1.pdf

⁶ <https://www.crpe.ro/ro/cum-arata-bugetarea-participativa-in-romania/>

⁷ <https://www.crpe.ro/ro/cum-arata-bugetarea-participativa-in-romania/>

executare a bugetelor, prin participarea și monitorizarea din partea societății, Februarie 2019 – ianuarie 2022⁸ și ⁹. Proiectul a devenit cunoscut prin logo-ul "Bugetul meu"¹⁰.

În regiunea de Nord a RM proiectul a fost implementat de AO "Caroma Nord"¹¹, fiind o continuitate a proiectului anterior "Bugete transparente și cetățeni activi pentru o dezvoltare durabilă", având scopul creșterea, în rândul populației și al societății civile locale, a nivelului de înțelegere, conștientizare și monitorizare a bugetării, a ciclurilor și a documentelor bugetare, de asemenea și împuternicirea locuitorilor să-și asume un rol mai activ în consultările și supravegherea bugetelor locale¹², implementat de „Expert-Grup”, cu susținerea Ambasadei Olandei la București, în cadrul programului MATRA.

În cadrul proiectului "Eu4Accountability" - *Societatea civilă împuternicită pentru o mai mare responsabilitate socială în Moldova*, "Lotul 2: Îmbunătățirea capacităților APL-urilor pentru asigurarea guvernării participative și pentru promovarea colaborării cu societatea civilă" implementat cu suportul financiar ALDA¹³, asociația obștească "Caroma Nord" a promovat consecvent implementarea BP în localități din raioanele Florești, Telenești, Strășeni, Ștefan Vodă și Cimișlia în perioada octombrie 2022-mai 2023. Pe lângă asistența oferită OSC-urilor locale, în procesul de implementare a proiectelor locale în parteneriat cu autoritățile, AO "Caroma Nord" a elaborat GHIDUL DE BUNE PRACTICI privind Buna Guvernare și BP la nivel local¹⁴, fundamentat în baza proiectelor ALDA, implementate în anii 2022-2023 în localități din diverse regiuni a RM.

În perioada 2019 – 2020, Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” în parteneriat cu AGORA C.E. din Cehia, Primăria orașului Ialoveni și Primăria satului Budești au implementat proiectul „BP - instrument eficient pentru participarea cetățenească în Moldova”, susținut financiar de Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Cehe prin intermediul programului „Transition”. O finalitate apreciabilă a

⁸ <https://www.expert-grup.org/ro/activitate/proiecte/item/1751-întreabă-abiliteaza-si-actioneaza-societatea-civila-pentru-o-buna-guvernanta-în-procesul-bugetar&category=6>

⁹ <https://bugetulmeu.md/despre-proiect/>

¹⁰ <https://bugetareparticipativa.md/pages/ce-este-bp>

¹¹ <https://caromanord.md/proiecte/proiecte-finalizate>

¹² <https://expert-grup.org/ro/despre-noi/prioritati/itemlist/user/107-nataliachitii?start=770>

¹³ <https://www.alda-europe.eu/eu4accountability/>

¹⁴ https://drive.google.com/file/d/1p9HQezgrltpbTVGerqawThNQ7z1o87/view?fbclid=IwAR2OcJozh2UEXj5hVJm_aFTwRFIE2z_DJv44tB0GLgI3WNjdlmDoXTMAthH_u_aem_ASjAbgM9axY0Ry1Mvauq7o1B2By9XDjwYwT-yzP5H0amYNc-NCweCFYCABv5caYrsRT7h2K_1XPW0mJL67GM8gqZN

Finanțat de
Uniunea Europeană

proiectului este "Metodologia BP în RM"¹⁵. Publicația scoate în evidență faptul, că pentru implicarea și participarea civică, este necesară implicarea activă a tuturor părților interesate (autoritățile locale, funcționari publici, societatea civilă, agenții economici și a cetățenilor) din localități. Metodologia expune clar etapele și consecutivitatea lor în realizarea BP (figura 2).

Bugetarea Participativă în municipiul Chișinău

În municipiul Chișinău, BP este implementat prin programul "Bugetul Civil"¹⁶, din anul 2017, fiind aplicate 2 tipuri de proiecte (mari și mici). În 2017 au fost implementate 48¹⁷, în 2018 implementate 73¹⁸, în 2021 implementate 8¹⁹, 2022 implementate 10²⁰ și în 2023 implementate 11²¹ proiecte. Inițiativa privind BP în Chișinău a fost lansată în decembrie 2016²², având scopul transformarea relației cetățean-autorități, prin oferirea unei platforme prin intermediul căreia cetățenii ar participa mai activ la procesul de administrare a orașului.

Regulamentul de funcționare a Programului municipal "Bugetul Civil Chișinău" a fost aprobat și pus în aplicare din 2017. Astfel, Consiliul Municipal aprobă regulamentul cu privire la bugetul civil, care prevede clar domeniile de competență a Primăriei, tipurile de proiecte (ex. infrastructură urbană, culturală, domeniul social, mobilitate urbană, Smart City, democrație locală, educație, tineret și sport), componența și atribuțiile Comisiei de evaluare tehnico-legală, calendarul activităților și regulile de selectare ale acestora, inclusiv procedura de vot. Alegerea proiectelor se realizează prin **vot** deschis în incinta Primăriei și a preturilor, precum și prin vot online. Totodată, regulamentul **garantează suma minimă de 3 milioane de lei** din bugetul municipal pentru finanțarea proiectelor.

Programul este asigurat cu o secție dedicată pe pagina oficială a primăriei²³, are o interfață simplă bine funcțională, fapt ce facilitează programul de BP în municipiul Chișinău. Apreciabil este aspectul durabil al BP în capitală, ce se exprimă prin tendință de continuitate consecventă din anul 2021.

Bugetarea Participativă în regiunea de Nord a Republicii Moldova

Prezentul studiu realizat cu suportul proiectului „Societatea Civilă pentru Integrare Europeană”, finanțat de Uniunea Europeană și co finanțat de Fundația „Friedrich Ebert”, se bazează pe analiza materialelor disponibile, a rapoartelor relevante, distribuția de chestionare, interviuri cu reprezentanți ai promotorilor bugetului participativ, atât cu reprezentanți ai APL, cât și cu cetățeni reprezentanți ai OSC-ilor, locuitori ai orașelor din nordul Moldovei. Este, de asemenea, rezultatul schimbului de opinii în urma diferitelor

¹⁵ <https://bugetareparticipativa.viitorul.org/wp-content/uploads/2020/10/Metodologia-BP.pdf>

¹⁶ https://www.chisinau.md/ro/lansarea-programului-privind-buget-civil-chisinau-editia-2024-20292_275810.html

¹⁷ <https://www.chisinau.md/ro/old-buget-civil-20865.html>

¹⁸ <https://stiri.md/article/social/73-de-proiecte-finantate-de-bugetul-civil-ce-schimbari-vor-avea-loc-in-capitala>

¹⁹ <https://www.chisinau.md/ro/proiecte-editia-2021-20864.html>

²⁰ <https://www.chisinau.md/ro/informatii-despre-program-20899.html>

²¹ <https://www.chisinau.md/ro/informatii-despre-program-20962.html>

²² <http://provincial.md/proaspat/locuitorii-municipiului-chisinau-vor-putea-aplica-pentru-proiectele-pentru-bugetul-civil-afla-despre-ce-e-vorba>

²³ <https://www.chisinau.md/ro/bugetul-civil-chisinau-20541.html>

Finanțat de
Uniunea Europeană

experiențe ale participanților, activiști ai OSC-urilor locale și experți în domeniu, ce au activat în cadrul AO "Caroma Nord", partener al Centrului Analitic Independent "Expert-Grup". Pe această cale, dorim să mulțumim tuturor persoanelor intervievate, cu deosebire reprezentanților primăriilor, care au facilitat accesul la unele materiale, date, informații relevante studiului.

Obiectivul specific al studiului constă în analiza implementării programelor de BP în unele localități din Nordul Moldovei, prin prisma metodologiei și a practicilor aplicate, atât în alte localități din RM, cât și din alte țări. Totodată, prezintă interes o analiză comparativă a evoluției gradului de participare a cetățenilor și a evoluției economiei în general, în localitățile în care programele de BP au devenit un proces continuu și durabil, comparativ cu localitățile în care procesul de BP nu a avut continuitate sau nu s-a implementat.

În context, cercetările se axează pe studiul procesului de promovare și implementare a programului de BP în orașele Drochia, Florești, Sîngerei, Rîșcani, de asemenea și în municipiul Bălți. Un impact semnificativ în acest sens s-a realizat în cadrul proiectului „**Informează, abilitază și acționează! Societatea civilă pentru o mai bună guvernare bugetară în Moldova**”, coordonat și implementat în perioada februarie 2019 – ianuarie 2022 de către Centrul Analitic Independent "Expert-Grup"²⁴, în parteneriat cu AO "Caroma Nord". Obiectivele proiectului au fost realizate prin acțiuni consecutive precum :

- **Conștientizare** - ce a cuprins campanii de informare și conștientizare și cu elaborarea de instrumente necesare pentru părțile interesate privind participarea în procesul bugetar; **Abilitare** – ce a inclus organizarea unor serii de activități de consolidare a capacităților menite să împuternicească CoL, să participe activ și eficient la toate etapele procesului bugetar la nivel local;
- **Acțiune** – ce a inclus implicarea efectivă a CoL în procesul bugetar la nivel local, sub mentoratul partenerilor locali (ex. Caroma Nord), constituind cea mai valoroasă parte a proiectului, unde beneficiarii direcți au pus în acțiune instrumentele și cunoștințele acumulate în cadrul activităților anterioare și, contribuind în acest mod, să facă schimbările dorite în ceea ce privește incluziunea, transparența și eficiența planificării și executării bugetelor locale.

Accentele au fost puse pe transmiterea încrederii către cetățeni pentru o participare activă și constructivă în dezvoltarea localității în care locuiesc prin organizarea instruirilor privind participarea, formele de participare în general, în special participarea în procesul bugetar. Locuitorii orașelor selectate au avut posibilitatea să cunoască modul de organizare, etapele și formele de participare în procesul bugetar, aspecte importante ale BP. A fost fundamentat cadrul programului de BP atât după formă (etapele necesare de parcurs), cât și după conținut (aspecte de ordin legislativ – regulamente aprobate de CL, formalizarea modului de implicare a cetățenilor etc.), având menirea de a dezvolta un proces durabil în continuă dezvoltare.

---

²⁴ <https://bugetulmeu.md/>

Bugetarea Participativă în municipiul Bălți

Practica de BP în municipiul Bălți a fost implementată în anul 2016, fiind un rezultat al cooperării AO "Caroma Nord" cu autoritățile locale. Numit "Bugetul Civic", programul/proiectul de BP a fost reglementat prin acte normative la nivel local precum dispoziția primarului "Cu privire la aprobarea instrucțiunii privind implementarea proiectului "Bugetul Civic" în mun. Bălți", nr. 319, din 08.07.2016²⁵. Programul a fost fundamentat legal prin alinierea la art. 29, legea "Privind administrația publică locală" nr. 436/2006, legea "Privind finanțele publice locale", nr. 181/2014, ordinul MF "Cu privire la aprobarea instrucțiunii privind managementul proiectelor de investiții capitale", nr. 185 din 03.11.2015, având scopul implicării cetățenilor municipiului Bălți în procese de participare pentru soluționarea unor probleme locale pe care locuitorii le cunosc cel mai bine, iar rezolvarea lor sunt în interesul comunității.

Analiza primului concurs (ciclu) de BP "Bugetul Civic", care s-a implementat în 2016 și s-au depus 6 proiecte, care au acumulat în total 1331 voturi, scoate în evidență categoriile de probleme care exprimă așteptările cetățenilor (ex. 1. "Înima Verde" – 576 voturi, 2. "Anti-Cafenea sau Loc de Socializare pentru Tineri" - 533 voturi, 3. "Timpul fără droguri" - 82 voturi, 4. "O bancă pentru fiecare" - 44 voturi, 5. "Crearea unei parcuri auto pe str. Suceava 14" - 32 voturi, 6. "Trecere pentru pietoni" – 28 voturi. Declarate nevalabile - 36 voturi).

Un exemplu de implicare activă și conștientă a cetățenilor este proiectul "Inima Verde"²⁶, câștigător al concursului municipal "Bugetul Civic", Bălți, depus de Coaliția de Mediu și Dezvoltare Durabilă, cu un număr de 576 voturi, coordonator Maxim Burduja, activist, membru al Consiliului Coordonator al Coaliției de Mediu. Proiectul și-a propus să promoveze importanța schimbării de atitudine și de comportament al locuitorilor din municipiul Bălți, să implice comunitatea în activități de responsabilizare ecologică, socială și personală, fiind una din campaniile de advocacy promovate de asociația "Caroma Nord". Proiectele "Bugetul Civic" scot în față problemele ce vor să le rezolve cetățenii și anume din domeniul mediului și amenajării teritoriului, de coeziune socială în special pentru tineri, ce se înscriu în prioritățile strategice ale orașului²⁷.

Primele opinii, informații și cunoștințe despre BP în municipiul Bălți au fost promovate în anul 2013, în urma vizitelor de studiu a reprezentanților administrației locale și ONG-uri în Polonia. În anii 2013-2015 interesul despre BP atât pentru ONG-uri, cât și pentru APL a crescut, fiind subiectul discuțiilor la diverse ateliere, întâlniri, ședințe. Astfel după primă experiență de BP, în anul 2017, APL a adoptat bugetarea participativă, drept politică publică prin aprobarea regulamentului de implementare a proiectului „Buget Civic”, care prevede scrierea cererilor de finanțare de către grupuri de inițiativă civică pe o problemă de interes public din localitate. Evoluția pe ani se prezintă în tabelul 1²⁸. Pe pagina oficială a primăriei sunt publicate informații utile, decizii, regulamente etc. (ex. decizia primarului privind Bugetul Civic, 2018²⁹). Procesul de votare a fost organizat prin votul fizic (7519 voturi), în incinta bibliotecilor municipale, cu prezentarea buletinului de identitate. Procesul de evaluare a propunerilor cetățenilor a fost unul

---

²⁵ <https://balti.md/bugetul-civic/dispozitia-primarului/>

²⁶ <http://caromanordngo.weebly.com/nout258538i/voteaza-proiectul-inima-verde>

²⁷ <https://balti.md/wp-content/uploads/2021/07/reshenie-8-1-30.06.2021-md.pdf>

²⁸ <https://balti.md/bugetul-civic/dispozitia-primarului/>

²⁹ <https://balti.md/bugetul-civic/instructiune-de-implementare-a-proiectului/>

Finanțat de
Uniunea Europeană

participativ și transparent, organizat în cadrul primăriei Bălți, larg mediatizat pe pagina primăriei³⁰. În mai 2019, în ședința Comisiei pentru implementarea proiectului "Bugetul Civic", au fost 19 propuneri de proiecte eligibile depuse de grupurile de inițiativă ale cetățenilor, suma totală necesară constituind circa 1 800 000 lei.

Tabelul 1. Alocările în cadrul BP în mun. Bălți

Anul	Suma alocată	valoarea unui proiect	Nr. de proiecte depuse	Nr. de proiecte aprobate	Denumire slogan
2016	20000 lei	7 mii	6	3	
2017	120 000 lei	10000	14	11	Implică-te și Tu !
2018	120 000 lei	15000	15	10	Implică-te și Tu !
2019	420000 lei	25000	19	18	Fă schimbarea pe care ți-o dorești

Sursa: Date colectate de "Caroma-Nord" în cadrul discuțiilor cu angajații Primăriei

În scopul reflectării consecvente a informațiilor referitoare la BP pe pagina oficială a primăriei Bălți³¹ a fost creată o secțiune special dedicată "Bugetului Civic" (figura 3). Proiectul sus-numit a fost legalizat prin Regulament, aprobat prin ședința CMB nr 5/19 din 22.02.2018 (decizia CMB nr.5/19 din 22.02.2018), inclusiv și formatul cererii de participare în concurs. Interfața web a proiectului "Bugetul Civic", este relativ simplă și bine funcțională. Fiecare an de implementare a avut un imbold stimulat (ex. proiectul "Bugetul Civic", 2017 – Implică-te și Tu!, "Bugetul Civic, 2019 – Fă schimbarea pe care ți-o dorești!"³²).

Examinarea Regulamentului privind implementarea proiectului "Bugetul Civic", constată funcționalitatea și include etape principale a procesului de BP, cu excepția aspectului privind suma total alocată, valoarea unui proiect și a contribuției cetățenilor. În scopul promovării BP pe scară largă a fost creată CoL, din 14 cetățeni activi³³. În același timp, a fost realizat un sondaj de opinie a cetățenilor mun. Bălți de către Centrul Analitic "Expert-Grup", privind prioritățile bugetare pentru anul 2021. La 3 decembrie 2020, în cadrul audierilor publice pe marginea proiectului bugetului municipal Bălți pentru anul 2021, Irina Serdiuc, secretara Consiliului Municipal Bălți, a prezentat Raportul privind Opinia cetățenilor din municipiul Bălți, iar Vladimir Ungurean, membru al Coaliției Locale Bălți, a dat citire demersului către Consiliul municipal Bălți și Primăria municipiului Bălți pentru a include suma de 800 mii lei pentru susținerea Programului de Bugetare Participativă³⁴.

³⁰ <https://balti.md/totalurile-votarii-proiectelor-bugetului-civic-2019/>

³¹ www.balti.md

³² <https://balti.md/proiectul-bugetul-civic-2019-fa-schimbarea-pe-care-ti-o-doresti/>

³³ <https://bugetulmeu.md/category/coalitii/balti/>

³⁴ <https://bugetulmeu.md/3012/>

Finanțat de
Uniunea Europeană

Figura 3. Pagina WEB a primărie Bălți, secția dedicată BP.
Simbolul proiectului "Bugetul Civic"

În cadrul proiectului „Informează, abilitază și acționează! Societatea civilă pentru o mai bună guvernare bugetară în Moldova”, în anii 2019-2022 au fost efectuate multiple acțiuni cu scopul de a dezvolta și relansa proiectul/programul BP, mai mult, de al îmbunătăți prin al face simplu și atractiv, atât pentru autorități, cât și pentru cetățeni. Una din problemele constatate în timpul instruirilor, discuțiilor cu părțile interesate, se exprimă prin incertitudinea procedurii de vot aplicată anterior (posibilitatea unor cetățeni să voteze de câteva ori, la diferite secții de votare) netransparența procesului de vot, fiind organizat în format fizic, fără stabilirea criteriului, ce ar asigura votul doar o singură dată a unui locuitor al municipiului. În cadrul ședințelor de instruire organizate cu reprezentanți ai administrației, OSC-urilor și cetățeni s-a constatat, că locuitorii, în special administrația susține ideea, dar dorește un salt calitativ în procesul de implementare a BP, prin asigurarea unui instrument echitabil de vot, fie fizic, online sau mixt. În acest sens AO "Caroma Nord" a depus demersuri către "Expert grup" cu solicitarea de a crea o aplicație IT a procedurii de vot. Aplicația "Platforma online BP" a fost realizată la etapă finală a proiectului, nefiind pusă în aplicare, datorită gradului înalt de complexitate al platformei.

În perioada anilor 2021-2023 în municipiul Bălți implementarea proiectului "Bugetul Civic" nu a funcționat, în mare parte din motive politice. Primarul municipiului, fracțiunea majoritară a Consiliului Municipal nu au manifestat interes pentru promovarea BP, inclusiv și din motive de neîncredere în capacitatea de implicare a cetățenilor și prin explicarea că dumnealor "*cunosc toate problemele municipiului, DVs doar asigurați-ne cu cât mai multe mijloace financiare*".

Totodată, la zi se promovează o altă formă de implicare a cetățenilor prin Programul Municipal de Granturi mici pentru organizațiile de tineret și grupurile de inițiativă ale tinerilor³⁵, prin implicarea consecventă a AO "Caroma Nord". De asemenea Primăria Bălți a lansat Programul de finanțare nerambursabilă a proiectelor ONG-urilor, ediția 2023 (PFON-23)³⁶.

Se remarcă faptul că, în perioada octombrie-decembrie 2023, în cadrul întâlnirilor cu diverse grupuri de cetățeni, inclusiv funcționari din cadrul primăriei, subiectele privind BP au fost readuse în discuții. Bucură faptul că noua conducere aleasă în urma scrutinului electoral din noiembrie 2023, cu precădere primarul

³⁵ (<https://balti.md/programul-municipal-de-granturi-pentru-organizatiile-de-tineret-si-grupurile-de-initiativa-ale-tinerilor/>)

³⁶ <https://balti.md/anunt-privind-lansarea-concursului-de-finantare-nerambursabila-a-proiectelor-organizatiilor-necomerciale-in-municipiul-balti-in-cadrul-programului-de-finantare-nerambursabila-a-proiectelor-on-urilor-2/>

Finanțat de
Uniunea Europeană

și membrii Consiliului Municipal, se arată a fi progresivi și interesați în reluarea și relansarea programului BP la un nivel calitativ și pe scară largă³⁷.

Bugetarea Participativă în orașul Drochia

Conducerea primăriei orașului Drochia a manifestat interes major în dezvoltarea localității, inclusiv prin implicarea și participarea directă a cetățenilor, dând curs **anunțului** privind selectarea a 5 (cinci) localități din Nordul țării pentru promovarea și implementarea programului de BP, coordonator regional/local fiind AO "Caroma Nord". Astfel, orașul Drochia a devenit parte a proiectului „Informează, abilitază și acționează! Societatea civilă pentru o mai bună guvernare bugetară în Moldova”. În anii 2019-2022 au fost efectuate multiple acțiuni în scopul de a promova participarea prin informare, abilitare și acționare prin metodologia programului de BP.

Analiza paginii oficiale a primăriei găsește informația relevantă privind BP, care la Drochia este numită Bugetul Inițiativelor Civice (BIC), la rubrica **Primăria**, de unde se accesează ghidul de aplicare³⁸, regulamentul de funcționare și alte informații relevante. Regulamentul scoate în evidență prioritățile, ce vor fi susținute în cadrul BP pe perioada următorului an sau pe o perioadă de 2-3 ani, de asemenea, se stabilesc clar regulile de aplicare, inclusiv bugetul total alocat și per proiect (ex. tabelul 2, pentru anul 2022), cât și calendarul activităților.

Tabelul 2. Prioritățile susținute prin BP

Prioritatea	Valoarea minimă per proiect	Valoarea maximă per proiect	Cofinanțarea (% din suma alocată)
I. Infrastructură stradală	100.000	300.000	15%
Amenajare și activități socio-culturale	5.000	25.000	15%

Sursa: [Regulament-BIC-2022-anexa-decizie-5-12.docx \(live.com\)](https://www.live.com/Regulament-BIC-2022-anexa-decizie-5-12.docx)

Locuitorii orașului se pot informa despre proiectele din programul de BP și din alte surse sociale precum Facebook³⁹. Prima experiență privind BP în orașul Drochia s-a realizat în anul 2020. Consiliul Orașenesc (CO) a aprobat alocarea a câte 30 mii lei pentru un proiect, suma totală fiind de 100 mii de lei. Au fost depuse de către grupurile de inițiativă 3 proiecte, fiind aprobate două pentru finanțare și implementare. La suma alocată de primărie s-a adăugat și contribuția din partea grupurilor de inițiativă, autori ai proiectelor. În anul 2021, au fost depuse 8 proiecte, evaluate ca eligibile de Comisia primăriei. Conform calendarului BP, în perioada 21 aprilie - 05 mai 2021, a avut loc votarea proiectelor la care au participat 331 persoane. Proiectele aprobate s-au înscris pe deplin în prioritățile prestabilite. Implementarea și promovarea BP în oraș s-a datorat mult constituirii CoL în februarie 2020, fiind formată din reprezentanți ai sectorului asociativ, mediului comunitar, business, tineret, pensionari, rămânând deschisă pentru noi membri din localitate⁴⁰.

³⁷ <https://balti.md/atelier-de-lucru-asupra-programului-bugetul-civic/>

³⁸ <https://primariadrochia.md/bugetul-iniatiavelor-civice/>

³⁹ https://www.facebook.com/cereteu.nina/videos/348624000946963?locale=ro_RO

⁴⁰ <https://bugetulmeu.md/category/coalitii/drochia/>

Finanțat de
Uniunea Europeană

Proiectele au fost implementate în perioada 01 iunie – 01 decembrie 2020. Experiența primului an a fost apreciată cu entuziasm de către cetățeni și de autorități, fiind continuată în anii 2021 și 2022. Aprecierea și gradul înalt de implicare a locuitorilor a determinat, ca în anul 2022 CO, Drochia să aloce suma de 1.5 mln. lei pentru BP, aspect reflectat în tabela 3. O analiza a bugetului local⁴¹, nu identifică o poziție (o linie bugetară) dedicată BP, unde s-ar regăsi mijloacele alocate pentru BP. Detalii privind mijloacele alocate pentru BP se pot determina doar din discuții cu funcționarii, ce au participat direct la elaborarea și executarea bugetului.

În Regulamentul privind implementarea BP, aprobat inițial prin Decizia Consiliului nr.6/5 din 20.11.2020, apoi prin Decizia nr. 5/12 din 22.11.2021⁴², au fost operate modificări privind valoarea contribuției și suma alocată. S-a luat în considerație, că valoarea contribuției să nu fie foarte mare, dar simbolică. Totodată s-a convenit ca domeniile prioritare de finanțare să fie selectate în baza demersurilor de la cetățeni.

Tabelul 3. Alocările în cadrul BP în or. Drochia

Anul	Suma alocată	valoarea unui proiect	Nr. de proiecte depuse	Nr. de proiecte aprobate	Valoarea Contribuției
2020	100 000 lei	30 000	3	2	35 %
2021	120 000 lei	30 000	8	3	15 %
2022	1 500 000 lei	300 000	5	5	15 %

Sursa: Date colectate de Caroma-Nord în cadrul discuțiilor cu angajații Primăriei

Pe perioada implementării s-au luat în considerație opiniile locuitorilor despre Programul de BP, care din spusele celor ce au aplicat este binevenită, corespunzător apreciată după rezultate și impact. Ei au conștientizat, că dezvoltarea orașului nu depinde doar de conducerea APL, dar și de implicarea fiecărui cetățean. Cu toate că BP a fost implementată trei ani consecutivi, 2020 – 2022, programul nu are continuitate în anul 2024, unul din motive fiind fluiditatea și lipsa de cadre în cadrul APL, ce ar avea în responsabilitate administrarea programului de BP.

Bugetarea Participativă în orașul Florești

Implementarea programului de BP în orașul Florești⁴³, s-a datorat în mare voinței politice și a deschiderii pentru cooperare a primarului, a părților interesate, precum conducerea primăriei, a cetățenilor și a reprezentanților OSC. În urma primelor instruiți realizate despre BP s-a constituit CoL, secretariatul fiind asigurat de către AO "Consiliul Raional al Tinerilor din Florești". Primarul orașului Florești, Iurie Gangan, a susținut constant ideea BP, menționând, că își pune speranțe în această inițiativă și mizează pe participarea și implicarea locuitorilor orașului Florești în proiecte de dezvoltare locală, care cu certitudine este în beneficiul comunității.

Fiind parte a proiectului sus-menționat "Informează, abilitează și acționează! Societatea civilă pentru o mai bună guvernare bugetară în Moldova", în perioada 2019-2022 au fost efectuate acțiuni de instruire, ghidare în cooperarea dintre autorități și cetățeni, fapt, ce a condus la creșterea gradului de implicare a cetățenilor și foarte important, la implementarea programului de BP la nivelul orașului. Urmare s-a creat

⁴¹ <https://primariadrochia.md/proiectul-bugetului/>

⁴² <https://primariadrochia.md/wp-content/uploads/2022/02/12img-0001-kopiya-61aca987a0dc0.pdf>

⁴³ <https://primariafloresti.md/>

Finanțat de
Uniunea Europeană

un parteneriat de colaborare dintre Primăria or. Florești și AO „Caroma - Nord”, menționat în Raportul privind situația social-economică a orașului pentru anii 2019-2020⁴⁴.

Ca rezultat al cooperării între părțile interesate (ședințe cu membrii consiliului orășenesc, reprezentanți ai APL și OSC), la ședința CO din noiembrie 2020, a fost aprobat regulamentul Programului de BP, fiind operate modificări în noiembrie 2021⁴⁵, cu precizarea sumei alocate și a valorii unui proiect (anexa 1), ce exprimă durabilitatea BP. Astfel, în anul 2021 a fost lansat programul de BP, asistat în mare de AO „Caroma Nord”, fiind implementate 5 proiecte. În ședința de celebrare a proiectelor (gala proiectelor) reprezentanții grupurilor de inițiativă au menționat, cu un grad de satisfacție practica BP în oraș, solicitând administrației Primăriei continuarea acestui program, care permite să rezolve multiple **probleme de interes local, care de ani de zile nu au fost rezolvate**. Procesul de BP a continuat consecvent, inclusiv pentru anul bugetar curent, 2024 la ședința CO din 15 noiembrie 2023, a fost luată decizia de-a aloca 350 mii lei pentru BP și a câte 50 mii lei pentru un proiect (tabelul 4). Acest lucru este o dovadă a consolidării și durabilității procesului de participare a cetățenilor prin programul BP.

Tabelul 4. Alocările în cadrul BP în or. Florești

Anul	Suma alocată	valoarea unui proiect	Nr. de proiecte depuse	Nr. de proiecte aprobate	Denumire
2021	100 000 lei	20 000	9	6	Tu decizi pentru Florești !
2022	150 000 lei	25 000	6	6	
2023	300 000 lei	40 000	10	5	
2024	350 000 lei	50 000			

Sursa: Date colectate de Caroma-Nord în cadrul discuțiilor cu angajații Primăriei

Anunțul/informația privind BP ediția 2023 repetat accentuează că⁴⁶, **decizia finală, privind proiecte care vor fi implementate, o veți lua DVS prin vot!** Mecanismul și procedura BP în or. Florești este bine reflectată pe pagina oficială a primăriei, aspect care la fel a contribuit la durabilitatea programului⁴⁷. Este preferabil completarea cu link către „www.bugetul.meu”.

Prin examinarea bugetului⁴⁸ se observă că o linie bugetară dedicată programului de BP nu se regăsește, iar mijloacele financiare alocate se identifică pe alte poziții⁴⁹ (ex. *Cultura, tineret, sport cultele și odihnă – grupa funcțională 08; Gospodăria de locuințe și gospodărirea serviciilor comunale – GF 06, Protecția mediului – 05, Protecție socială – 10 etc.*).

⁴⁴ <https://primariafloresti.md/wp-content/uploads/sites/9/2022/02/Raportul-privind-situatia-social-economica-a-orasului-Floresti-1.pdf>

⁴⁵ <https://primariafloresti.md/wp-content/uploads/sites/9/2021/12/Cu-privire-la-aprobarea-REgulamentului-de-Participare-Bugetativa-1.pdf>

⁴⁶ <https://primariafloresti.md/programul-bugetarii-participative-editia-2023/>

⁴⁷ <https://primariafloresti.md/2023/02/02/lansarea-celei-de-a-3-a-editii-a-programului-de-bugetare-participativa-in-or-floresti/>

⁴⁸ <https://primariafloresti.md/wp-content/uploads/sites/9/2023/12/Cu-privire-la-aprobarea-bugetului-orasenesc-pentru-anul-2024-in-a-doua-lectura-2.pdf>

⁴⁹ <https://primariafloresti.md/wp-content/uploads/sites/9/2023/12/Cu-privire-la-aprobarea-bugetului-orasenesc-pentru-anul-2024-in-a-doua-lectura-2.pdf>

Finanțat de
Uniunea Europeană

În procesul de implementare a proiectului, prin asistenta consultanților Centrului Analitic Independent "Expert-grup" și AO "Caroma Nord", a fost elaborat și aprobat Planul de activitate a CoL consacrat programului de BP. Activitatea Coaliției, creată în 2020⁵⁰ are scopul să motiveze autoritățile locale să sporească nivelul de deschidere și transparență bugetară, să îmbunătățească gradul de înțelegere în rândul populației a bugetului public, să creeze un cadru prielnic, care să asigure creșterea nivelului de implicare a cetățenilor în soluționarea problemelor locale și să promoveze rezultatele implicării în procesul bugetar. Activitatea și implicarea este reflectată în rapoarte⁵¹. Pagina WEB a primăriei reflectă în mare materiale necesare (decizii, anunțuri^{52, 53, 54}, rapoarte⁵⁵).

Pentru gestionarea procesului, Primăria Florești a adoptat Planul de acțiuni al APL pentru BP prin dispoziția primarului Nr.26-/7din 25.02.21, unde se stipulează și despre formarea grupului de lucru în cadrul Programului de Bugetare Participativă⁵⁶. Conform Planului de activitate a CoL au fost desfășurate campanii de informare, sesiuni de instruire privind procedura de aplicare la Programul de BP, pentru implicarea a unui număr cât mai mare de cetățeni în definirea și abordarea problemelor locale. S-a hotărât, ca în perioada de consultare a populației să fie deschise 2 puncte/adrese (online/ fizic) unde cetățenii să poată adresa întrebări, iar la necesitate să fie asistați. S-au elaborat materiale informaționale (anunț, pliantul campaniei), publicate pe pagina web a primăriei⁵⁷. Dat fiind faptul, că acest proces a fost pentru prima dată testat în oraș, administrația locală a cerut susținerea consultanților și experților proiectului la etapă de lansare a programului BP și informare a populației. Multitudinea activităților cu implicarea părților interesate a făcut ca BP sa devină unul sustenabil, fiind implementat în anii 2021, 2022. În anul 2023 s-a implementat cu succes fără implicarea directă a consultanților din exterior.

Responsabili de consultarea de mai departe a cetățenilor a fost desemnat un funcționar din cadrul primăriei or. Florești, specialist pe atragerea investițiilor, la fel și secretariatul CoL⁵⁸.

Pe pagina web se pot găsi informații actualizate despre BP⁵⁹. Paginile primăriei și cele sociale au reflectat consecvent acțiunile de promovare și de implementare a procesului de BP. Secretarul Coaliției, Dumitru Stoica, directorul AO "Consiliul Raional al Tinerilor din Florești", a creat o pagină Facebook destinată procesului de BP în Florești⁶⁰, unde zilnic au fost expuse acțiunile întreprinse de membrii Coaliției și cetățenii orașului Florești. Considerăm că succesul implementării BP în Florești se datorează și faptului că responsabil a fost desemnat vice primarul orașului, Rotarciuc Olesea, care a manifestat constant deschidere și interes pentru cooperare.

Este îmbucurător că la întâlnirea EUROSAT la Bălți dl primar de Florești, Lurie Gangan, a menționat, că *"BP a devenit o activitate consecventă și indispensabilă în orașul nostru și o putem realiza cu propriile forte și resurse"*, exprimând recunoștință pentru ajutor în procesul de implementare. Totodată a menționat disponibilitatea pentru cooperare în interesul comunității pentru noi proiecte.

---

⁵⁰ <https://bugetulmeu.md/category/coalitii/floresti/>

⁵¹ <https://primariafloresti.md/wp-content/uploads/sites/9/2021/02/1.-RAPORT- CL Floresti-2020ult-1.pdf>

⁵² <https://primariafloresti.md/wp-content/uploads/sites/9/2021/02/Decizia-cu-privire-la-implimentarea-programului.pdf>

⁵³ <https://primariafloresti.md/wp-content/uploads/sites/9/2021/02/ATEN%C8%9AIE.pdf>

⁵⁴ <https://primariafloresti.md/?s=Bugetarea+participativa>

⁵⁵ <https://primariafloresti.md/wp-content/uploads/sites/9/2021/02/1.-RAPORT- CL Floresti-2020ult-1.pdf>

⁵⁶ <http://primariafloresti.md/>

⁵⁷ <https://www.facebook.com/photo?fbid=757138258557850&set=a.112809819657367>

⁵⁸ <https://www.facebook.com/CRT.Floresti/photos/a.759265697574863/1763350120499744/>

⁵⁹ <http://primariafloresti.md/2021/02/16/atenie-pentru-toti-locuitorii-orasului-floresti/>

⁶⁰ <https://www.facebook.com/Coali%C8%9Bia-Local%C4%83-Flore%C8%99ti-110039054461959>

Bugetarea Participativă în orașul Sîngerei

Lansarea și implementarea programului de BP în orașul Sîngerei⁶¹, s-a datorat în mare voinței politice și a deschiderii pentru cooperare a primarului, Arcadie Covaliov, a membrilor CO, de asemenea și prin consecvența de activități a părților interesate, inclusiv a cetățenilor și a reprezentanților OSC. Astfel, în urma instruirilor realizate s-a constituit CoL⁶² în februarie 2020, care își propune să acționeze pentru a motiva autoritățile locale să sporească nivelul de deschidere și transparență bugetară, să îmbunătățească gradul de înțelegere în rândul populației a proceselor bugetare, să creeze un cadru prielnic, care să asigure creșterea nivelului de implicare a cetățenilor în soluționarea problemelor locale și să promoveze rezultatele implicării în procesul bugetar în rândul populației. Secretarul CoL, Radu Marandiu, cofondatorul asociației obștești „Sinergyhub”, este convins că *„Sectorul asociativ este principalul actor din comunitate, care are menirea să întărească capacitățile de comunicare și cooperare dintre administrația publică și cetățeni. Prin intermediul acestei Coaliții, sectorul asociativ poate lua parte în activitățile primăriei și să susțină primăria în rezolvarea problemelor locale”*. Primarul A. Covaliov, a menționat că *„este foarte important în administrația publică locală să nu ascundem problemele, care există în orice localitate, dar să le rezolvăm și să fim deschiși cu cetățenii”*.

Acțiunile de instruire, ghidare în cooperarea dintre autorități și cetățeni au fost publicate pe pagina oficială a primăriei. Urmare parteneriatului de colaborare dintre Primăria or. Sîngerei și AO „Caroma - Nord”, privind creșterea gradului de transparență decizională și bugetară, în cadrul proiectului a fost implementat programul de BP, având la baza Regulamentul aprobat prin ședința CO, decizie 7/6 din 28.10.2020⁶³. Lansarea programului de BP în anul 2021 a fost reflectată bine și detaliat pe pagina oficială a primăriei⁶⁴, fiind îngrijită și coordonată de secretarul coaliției locale. În 2021 au depus 6 propuneri de proiecte, validate de Comisie. În urma votării proiectelor și selecției finale, cetățenii au apreciat cu pondere înaltă 5 (cinci) din ele. În urma prezentării dlui Primar spre aprobare, dlui a examinat propunerile și a propus susținerea și a proiectului următor pe listă, considerându-l binevenit pentru cetățeni, inclusiv pentru încurajare și motivarea participării cetățenilor. Astfel au fost finanțate din bugetul local toate inițiativele cetățenilor. Cu regret BP nu a continuat în următorii ani, principalele motive fiind:

- fluiditatea/instabilitatea cadrelor din primărie, la caz al persoanelor desemnate responsabile de BP;
- Procedura financiară (de alocare, de capitalizare) complexă, cu necunoscute în capitalizarea și argumentarea conform clasificării bugetare;
- lipsa de experiență în domeniu, ce a scos în evidență capacitățile slabe ale serviciilor primăriei în implementarea proiectelor;
- un spectru mare de alte proiecte lansate și implementate în cadrul primăriei, fapt ce a umbrat în o măsură procesul de BP.

⁶¹ <https://www.primariasingerei.md/>

⁶² <https://www.primariasingerei.md/noutati/lansarea-coalitie-locale-in-orasul-sangerei/>

⁶³ <https://actelocale.gov.md/ral/act/privind-aprobarea-regulamentului-cu-privire-la-mecanismul-de-implimentare-a-programului-de-bugetare-participativ%C4%83-bp-%C3%AEn-cadrul-prim%C4%83riei-ora%C8%99ului-s%C3%AEngerei-594256.html>

⁶⁴

Finanțat de
Uniunea Europeană

Registrul formularelor de aplicare, administrat de secretarul CoL, pentru concursul proiectelor BP în oraș, indică asupra sistematizării informației privind proiectele de BP, care de asemenea au fost reflectate pe pagina oficială a primăriei și pagîna proiectului „Bugetul meu”⁶⁵.

Tabelul 4. Alocările în cadrul BP în or. Sîngerei

Anul	Suma alocată	valoarea unui proiect	Nr. de proiecte depuse	Nr. de proiecte aprobate	Denumire
2021	120 000 lei	20000	6	6	Tu decizi pentru Sîngerei

Sursa: Date colectate de Caroma-Nord în cadrul discuțiilor cu angajații Primăriei

Analiza proiectelor evidențiază domeniile de interes ale cetățenilor, dar și cele mai arzătoare probleme din mediul în care locuiesc (ex. amenajare a teritoriului, de mediu, de coeziune socială etc.).

Bugetarea Participativă în orașul Rîșcani

Acțiuni precum campanii de informare, abilitare, acționare au fost efectuate și în orașul Rîșcani. Instruiri, discuții, dezbateri au fost realizate cu membrii CoL, coordonate de secretarul Denis Turcanu⁶⁶. CoL a fost creată în februarie 2020, cu scopul creșterii gradului de implicare a cetățenilor prin programul de BP⁶⁷. La evenimentul de creare a CoL, primarul orașului Rîșcani, domnul Victor Bogatico, a menționat că: „Astăzi asistăm la crearea Coaliției în grup mic, pe care îl vom extinde în unul mai mare. Pe baza acestui proiect ne dorim să găsim și alți finanțatori, care ar susține proiectele noastre. La următoarea ședință de lucru vom discuta mai amănunțit despre acest subiect.” Membrii coaliției au salutat și au susținut constant ideea de a implementa BP în oraș. La fel a susținut inițiativa BP și conducerea primăriei (primarul, vice primarul), fiind aprobate demersurile, privind includerea în ordinea de zi a subiectului ”Aprobarea Regulamentului cu privire la implementarea Programului de BP” .

Încercările privind implementarea bugetării participative în orașul Rîșcani nu au avut succes, fiind blocate de fracțiunea socialista majoritară din cadrul CO. În timp ce primarul, societatea civilă, dar și mai mulți locuitorii au menționat, că proiectul ”Informează, abilitază și acționează! Societatea civilă pentru o mai bună guvernare bugetară în Moldova” este unul important pentru oraș și își doresc o colaborare în vederea soluționării problemelor comunitare, unii aleși locali se împotrivesc. Cu regret CO nu a susținut programul de BP, blocând soluționarea problemelor din cartiere⁶⁸.

Urmare, programul BP nu a fost implementat în orașul Rîșcani. Totodată membrii CoL Rîșcani au participat la activitățile comune organizate de AO ”Caroma Nord” de diseminare a realizărilor între echipele din regiunea de Nord, în comun cu reprezentării primăriilor (Gala proiectelor BP 2020 Nord, Bălți; Gala proiectelor BP 2021, Nord, Sîngerei). În luările de cuvânt ei au apreciat înalt acțiunile BP în orașele Drochia, Florești, Sîngerei, proiectele realizate și entuziasmul cetățenilor, exprimând regretul, că nu s-a reușit și în Rîșcani, având speranță realizării BP în viitorul apropiat. În acest sens pe perioada studiului au avut loc

⁶⁵ <https://bugetulmeu.md/3852/>

⁶⁶ <https://bugetulmeu.md/category/coalitii/riscani/>

⁶⁷ <https://bugetulmeu.md/1409/>

⁶⁸ <https://bugetulmeu.md/4382/>

Finanțat de
Uniunea Europeană

Întâlniri cu secretarul CoL, Denis Turcanu, actualul vice-primar al orașului Rîșcani, care a exprimat dorința, de revenire la promovarea BP în orașul Rîșcani, menționând, că actuala componență a CO Rîșcani va susține această inițiativă.

Exemplul încercărilor de a promova și a implementa BP în orașul Rîșcani scoate în evidență **voința politică și deschiderea factorilor de decizie** la nivel de localitate. La fel, o situație similară se observă, în acest sens, și în mun. Bălți. Un rol aparte în promovarea BP în orașele din nordului țării îl au **tinerii, care au înțeles, că prin acest program își pot realiza visele**, se iau în considerație dorințele și aspirațiile lor, mai mult este o primă practică a lor de scriere, depunere și implementare a proiectelor.

Acest exercițiu a devenit un interes pentru a studia metodologia scrierii proiectelor atât la nivel local, național și european. Astfel pe perioada promovării programului de BP, al instruirilor, atelierelor o tendință a fost ca formularele pentru proiectele BP să fie apropiate de structura proiectelor folosite de majoritatea instituțiilor financiare.

Metodologia studiului privind evoluția Bugetării Participative

Analiza și evaluarea procesului de promovare și implementare a programului de BP în regiunea Nord a RM s-a axat pe următoarele acțiuni :

- Discuții (fizic, tele) interviuri cu reprezentanți ai APL (primari, vice-primari, responsabili de procesul BP, contabili) și cu cetățeni din orașele sus-menționate (foto anexă 7);
- Dezbateri, expunerea opiniilor în cadrul ședințelor precum Bălți, Florești (foto anexa 7);
- Chestionarea cetățenilor și a reprezentanților APL (autorități) etc.

O sinteză a studiului conform celor menționate se expune în (anexa 2).

Reflectarea procesului de Bugetare Participativă în mass media

Un aspect distinct în activitatea de promovare și implementare a programului de BP constă în diseminarea și promovarea prin diverse metode și surse mass-media precum:

- Publicarea activităților constant prin intermediul surselor deschise oficiale și sociale (ex. facebook), atât ale primăriilor (inclusiv video clipuri), cât și ale OSC-rilor implicate (ex. AO "Caroma Nord" & www.bugetulmeu.md);
- Reflectarea evenimentelor prin emisiuni de informare și publicitate la TV (ex. TV Nord),

Publicarea în ziare locale (fig. 4) etc. Procesul de promovare, implementare a programului de BP a fost frecvent mediatizat prin comunicate, videoclipuri, interviuri la radio, TV. În particular pentru Drochia⁶⁹, Florești, Sîngerei, Rîșcani și Bălți (anexa 3).

⁶⁹ <https://bugetulmeu.md/category/coalitii/drochia/>

Finanțat de
Uniunea Europeană

Figura 4.
Reflectare
a
procesului
de
participar
e, inclusiv
a BP în
ziare

Video despre procesul de implementare BP⁷⁰, publicații pe Facebook^{71, 72}. articole pe pagina primăriei⁷³ etc., face ca programul de BP sa fie cunoscut și promovat în comunități.

CONSTATĂRI, RECOMANDĂRI

Studiul efectuat pe baza materialelor publice, a materialelor proiectelor implementate privind democrația locală, a propriilor cercetări realizate în cadrul echipei AO "Caroma Nord", discuții, întâlniri cu reprezentanți ai APL, cetățeni din localitățile țintă, de asemenea și în baza chestionării prin intermediul tehnologiilor WEB, Google Forms: 1) pentru autorități (anexa 4) și 2) pentru cetățeni (anexa 5), au scos în evidență **constatări și recomandări**.

CONSTATĂRI

- Procesul de BP este cunoscut și apreciat înalt de către cetățeni, reprezentanți ai autorităților și efectiv contribuie la implicarea cetățenilor în gospodărirea localității;
- Gradul de implementare a programului de BP este în mare dependent de voință politică, de deschiderea conducerii primăriei, cu precădere a Primarului, de responsabilul de BP;
- Succesul implementării programului de BP este direct proporțional cu gradul de transparență a întregului proces și corectitudinea realizării la toate etapele;
- Se observă sporirea încrederii cetățenilor către conducere, la fel și în propriile acțiuni, convingându-se, că BP este o reală oportunitate de implicare ;

⁷⁰ <https://www.tvn.md/ro/archives/16896?fbclid=IwAR3mRVEjxkvptiVJp9vO8J0Relca7xInvKz-pffn0DZHni11S3IPkyGijmM>

⁷¹ <https://www.facebook.com/BugetulMeu.md/photos/a.133192201433517/501760917909975/>

⁷² <https://www.facebook.com/PrimariaDrochia/photos/a.214649065399623/1606276369570212/>

⁷³ <https://primariadrochia.md/2021/05/14/semnarea-acordurilor-de-implementare-a-proiectelor-depuse-in-cadrul-apelului-bugetul-ii-nitiativelor-civice/>

Finanțat de
Uniunea Europeană

- BP a debutat și derulat datorită proiectelor cu suport financiar din partea instituțiilor UE. Din 5 orașe din nordul RM, selectate, procesul de BP a devenit durabil doar în unul, orașul Florești, care se datorează susținerii constante din partea Conducerii, prin numirea persoanei responsabile, inclusiv BP în atribuțiile unui vice-primar, parteneriatului între APL și OSC, asigurarea cadrului legal (Regulament, cereri etc.). În celelalte orașe analizate, factorii care au determinat fragilitatea BP au fost complexitatea formularelor, procedurile greoaie de vot, dificultățile legate de contabilizare, absența remunerării suplimentare a personalului ș. a.
- Domeniile inițiativelor cetățenilor este unul vast, dar cuprinde acele proiecte, care necesită soluționare urgentă, nu se cer resurse financiare mari, sunt implementate într-o formă participativă adecvată și au șanse, că vor fi finalizate cu succes (sunt proiecte mici la nivel local, însă care sunt semnificative pentru cetățeni);
- BP, o acțiune cu grad înalt de transparență, care **construiește încredere între cetățeni și autorități.**

RECOMANDĂRI

- Pentru o mai mare implicare considerăm important, ca actele de reglementare locală să fie clare, simplu de completat, periodic adaptate după nevoile și așteptările cetățenilor;
- Pentru durabilitate este necesară integrarea legală a procesului de BP, atât la nivel local, cât și nivel central, cum ar fi 1) Regulamentul BP aprobat de Consiliul Local, 2) o linie bugetară dedicată BP în structura Bugetului local prestabilită prin Circulara Ministerului Finanțelor;
- Desemnarea persoanei responsabile de BP în cadrul APL cu remunerare corespunzătoare;
- Modificarea calendarului activităților, astfel ca lista de proiecte eligibile, în ordinea punctajului acumulat, după VOT, să fie definitivată la sfârșitul lunii Octombrie, astfel ca cetățenii să fie interesați să se prezinte la audierile publice, să se convingă, că proiectele lor vor fi incluse în bugetul pentru anul calendaristic următor. Totodată, la audieri, cetățenii pot solicita alocarea unei sume mai mari pentru BP;
- Se recomandă elaborarea de aplicații on-line cât mai simple și atractive în utilizare, fie ca să asigure votul unic al cetățenilor, fie să promoveze implicarea prin BP (ex⁷⁴ - BP Drochia);
- Campanii de informare permanente, prin diverse forme, inclusiv asigurarea transparenței depline a procesului;
- Promovarea și implementarea formelor, metodelor de facilitare a BP în comunitate la toate nivelurile (APC, APL), în cadrul programelor de susținere a autorităților locale (structura bugetului pentru proiecte predestinate Autorităților Locale să prevadă/recomande o linie bugetară pentru BP, ca sumă complementară la alocarea din bugetul local);
- Diseminarea istoriilor de succes (proiecte anterioare din localitate sau din localitățile apropiate) și celebrarea prin Gala Proiectelor la etapa de finalizare.

⁷⁴https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=1suIRiQRcGgok5C8UXO8gELFEH85hWao&hl=ru&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR1v72UNBh2zP9_XlXgDM-U68R-pNWKZfQvFwENaF9SjzPQcmhypVfz24HY_aem_Aa1x3o2kNiHJaDp8bqm86yOxA924o5_Tdly5-ZvYkZEv_YLWDMxeGTzgG6q_LCzweZ2y38GkiU3FdXhKgleGJfcp&ll=48.031215233888894%2C27.83781889116471&z=14

Finanțat de
Uniunea Europeană

